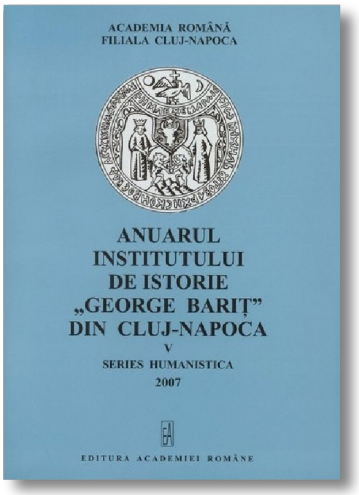

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu
History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Reflecții asupra conținutului și viitorului banilor

Vasile Marian

How to cite this article:
Marian, Vasile (2007) *Reflecții asupra conținutului și viitorului banilor*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 5, pp. 307–324. DOI: 10.5281/zenodo.22965727

© 2007: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

ECONOMIE

REFLECŢII ASUPRA CONŢINUTULUI ŞI VIITORULUI BANILOR

Vasile Marian

Institutul de Istorie „George Barițˮ din Cluj-Napoca

Money is a famous result of a ceaseless transformation and flow of peoples' social life. Inside this life, money is the screen of a countless interests complicating their understanding over their prelevant form: paper, plastic or metal pieces for purchase merchandises, settle up debts, subsidize somebody (children, priest, bridegroom, beggar) or do something else.

This study tries to exceed a great number of controversies about the essence of money, showing that this essence is a common manifestation of all money forms known by human experience – the impersonal claim/debt that is in general/social circulation.

As to the evolution of money, in spite of the creed of someones concerning that money will be suppressed, money will go on as long as the claim/debts will be necessary in circulation. In this way, now money is in a new unification phase – that of communitation one.

La prima vedere, banii sunt ceea ce până şi copiii văd şi zic că ştiu, adică nişte bucăţi dreptunghiulare de hârtie sau de plastic colorate, piese metalice inscripţionate etc., cu care cumperi bomboane, sucuri şi bunuri mai importante, plăteşti dobânzi la bănci şi impozite la autorităţile publice, cinsteşti popa, mirii, cerşetorul ş.a.m.d. În spatele acestei *aparenţe* se află însă o *esenţă* ascunsă, plină de mister şi de controversele celor interesaţi să o cunoască[1]. Celor care nu au avut încă şansa de a o afla şi vor să fie ajutaţi, le propun o scurtă incursiune în istoria banilor – a apariţiei şi devenirii acestora[2].

[1] „Puţine subiecte din ştiinţa economică sunt mai încurcate decât monedaˮ, iar „multitudinea de opinii asupra chestiunilor monetareˮ au „ca echivalent istoric perfect doar Turnul Babelˮ (Murray Newton Rothbard, *Ce le-a făcut Statul banilor noştri*, Institutul „Ludwig von Misesˮ, România, 2005, p. 16).

[2] Trecutul explică prezentul şi pune viitorului întrebări pe care prezentul nu le pune!

An. Inst. de Ist. „G. Barițˮ din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. V, 2007, p. 307–324

1. **BANII – O SOLUȚIE LA DIFICULTĂȚILE TROCULUI**

Am văzut că ceea ce schimbă oamenii între ei prin comensurare sunt *mărfuri*, iar la începuturile sale acest schimb a cunoscut serioase dificultăți (de ordin geografic, moral şi juridic) de înfăptuire. Pentru a ne explica, presupunem că unul dintre noi este posesorul unei cantități *x* de *marfă A*, un altul este posesorul unei cantități *y* de *marfă B* şi un altul este posesorul unei cantități *z* de *marfă C*. Apoi, posesorul cantității *x* de *marfă A* ar vrea în schimb o anumită cantitate de *marfă C*, dar posesorul acesteia fie nu a venit la piață, fie vrea în schimb *marfă B*; la rândul lui, posesorul *mărfii B* vrea *marfă A*, produsă de cineva care a fost ieri la piață şi poate nu mai vine decât săptămâna viitoare, şi uite aşa, când e îndeplinită o condiție nu e îndeplinită altă condiție! Şi e vorba doar de 3 (trei) posesori de 3 (trei) mărfuri, în vreme ce în realitate avem nenumărați posesori de nenumărate mărfuri.

În ciuda unor asemenea dificultăți, practica schimbului de mărfuri n-a contenit a se desfăşura, mai întâi chiar în această formă, a unei cantități de marfă *oarecare* contra unei cantități dintr-o altă marfă *oarecare*[3], formă cunoscută sub numele de *troc*[4].

Cum? Folosind mai întâi ca mijloc de schimb una dintre multele mărfuri aflate pe piață, o marfă de folosință mai generală, nu prea voluminoasă, nu prea greu de transportat, neperisabilă (de preferință) etc. În condițiile unei astfel de mărfi, *B* să zicem, cine o deținea o putea da în schimbul mărfii dorite, *A*, bunăoară, primului vânzător care îi ieşea în cale cu ea, bineînțeles, dacă reuşea să convină cu acesta asupra proporțiilor schimbului, asupra felului în care ei schimbă 5 kg *marfă A* cu o bucată de *marfă B* sau alte cantități din mărfurile ce şi le oferă reciproc[5]. La rândul lui, noul deținător de *mărfă B*, obținută în schimbul *mărfii A,* caută un vânzător de *marfă C*, de la care să cumpere o anumită cantitate din această marfă, iar cel ce va primi în schimb *marfă B* va proceda, în continuare, la fel, şi uite aşa, *încet-încet*, schimbul a pornit-o din loc, precum un bulgăre de zăpadă rostogolit la vale după ce a fost constituit.

Aşadar, treptat, o *marfă B* „s-a desprins" din lumea mărfurilor obişnuite, precum un lider din rândul unei colectivități umane, pentru a juca un rol social, aidoma *şeptic*-ului sau *joker*-ului între piesele unui *joc* (*de noroc*).

Marfa B, cu care se schimba oricare altă marfă, îndeplinea un *rol suplimentar* celui natural*,* derivând din proprietățile fizice, chimice etc. ale obiectului în cauză, acela de *bani*, cu cel puțin 2 (două) funcții: de *măsură* a valorii celorlalte mărfuri şi de *mijloc de circulație* a respectivelor alte mărfuri. Ca măsură a valorii celorlalte

[3] Prin marfă *oarecare* înțeleg marfa care, după vânzarea-cumpărarea ei, dispare de pe piață, este „consumată", folosită, întrebuințată, utilizată conform proprietăților ei fizice, chimice, organoleptice etc.

[4] *Trocul* este *marfă contra marfă*, alta decât bani.

[5] „[…] un posesor de mărfuri poate numai de comun acord cu alt posesor de mărfuri, prin urmare numai printr-un act volițional comun, să-şi însuşească o marfă străină înstrăinând propria sa marfă. Ei trebuie, aşadar, să se recunoască în mod reciproc proprietari privați" [Karl Marx, *Capitalul,* vol. I (*Procesul de producție a capitalului*), în Marx-Engels, *Opere,* vol. 23, Bucureşti, Edit. Politică, 1966, p. 99].

mărfuri, *marfa B* servea pentru transformarea *mentală* în cantităţi mai mici sau mai mari din ea a celorlalte mărfuri, iar ca mijloc de circulaţie *marfa B* înlocuia *fizic*, într-o proporţie mai mică sau mai mare, mărfurile cedate în schimbul ei.

Ca *ban(i)*, o astfel de marfă au fost, în funcţie de loc şi de timp, bovinele, cabalinele, ovinele, pieile de animale, arcurile, săgeţile, podoabele, sarea, tutunul, mărgeanul, untul, orezul, zahărul, cacaoa, arama, argintul, aurul şi alte bunuri corporale, obiectuale, palpabile sau tangibile, motiv pentru care o tradiţie mult prea lungă a împodobit cu forma-bani doar existenţe materiale, în vreme ce experienţa de azi cunoaşte ca bani şi anumite existenţe nemateriale, pe care le voi arunca în balanţa discuţiei ceva mai jos.

2. **MARI INVENŢII ÎN ISTORIA BANILOR**

Istoria banilor a început cu vitele, blănurile, tutunul etc. şi a continuat cu diferite bunuri (inele, vârfuri de săgeată, lingouri etc.) confecţionate din metale, până când inconvenientele folosirii acestora („dificultatea cântăririi şi dificultatea verificării conţinutului lor”[6]) au devenit prea mari pentru a nu fi depăşite, mai întâi prin *baterea de monedă*, iar apoi prin *înlocuirea* monedelor confecţionate din unele metale nobile[7] sau preţioase[8] *cu bucăţi de hârtie* sau de *plastic* şi, mai recent, cu simple „vorbe” spuse sau/şi scrise.

2.1. BATEREA DE MONEDĂ

Baterea de monedă este operaţiunea de confecţionare dintr-un metal de *piese omonime* din punctul de vedere al cantităţii şi calităţii acelui metal, piese având de regulă forme şi/sau denumiri diferite de la un loc la altul şi/sau de la o perioadă la

[6] „Întrebuinţarea metalelor în stare brută era însoţită de două inconveniente considerabile: mai întâi, dificultatea cântăririi şi, în al doilea rând, aceea a verificării lor. La metalele preţioase, unde o mică diferenţă de cantitate atrage o mare diferenţă de valoare, cântărirea cu exactitate perfectă cere greutăţi şi cântare foarte precise. Cântărirea aurului, în special, este o operaţie cam gingaşă. La metalele comune, în adevăr, unde o mică eroare nu atrage decât o consecinţă neînsemnată, fără îndoială că ar fi nevoie de mai puţină precizie. Oricum, am găsi că este extrem de supărător dacă de fiecare dată un om sărac are nevoie să cumpere sau să vândă mărfuri în valoare de un farthing el ar fi obligat să cântărească acel farthing. Operaţia verificării este încă şi mai dificilă şi mai plicticoasă; şi afară de cazul când am topi o bucată de metal în creuzet, cu dizolvanţi potriviţi, orice concluzie am trage din ea este extrem de nesigură” (Adam Smith, *Avuţia naţiunilor*, vol. I, Bucureşti, Edit. Academiei R.P. Române, 1962, p. 20).

[7] „*M. nobil* = metal care se oxidează greu, foarte rezistent din punct de vedere chimic (ex. aurul, argintul, metalele din familia platinei)” (*** *Mic dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, p. 601).

[8] „1. a) metale preţioase – aurul, argintul, platina, osmiul, ruteniul, rhodiul, iridiul şi paladiul, care au un conţinut de cel puţin 96% de metal preţios fin” [*** *Lege* (nr. 261 din 29 aprilie 2002) *privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 190/2000 privind regimul metalelor preţioase în România*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 313 din 13 mai 2002].

alta, cunoscute, în mod generic, sub numele de *monede* – cuvânt ce „etimologic [...] provine din latinescul **moneta**, care însemna **monetărie**”[9], instalată de către romani lângă templul zeiței Junona Moneta[10].

După unii istorici şi economişti, *baterea de monedă* a început în secolul al VII-lea î.H., în statul elen antic Lydia (aflat în vestul Asiei Mici)[11]. Potrivit altor păreri, monedele ar fi apărut chiar mai devreme (în secolul al XI-lea î.Hr.), în China[12].

Indiferent care au fost începuturile ei, *baterea de monedă* a adus cu sine avantajul numărării banilor în locul cântăririi lor.

Moneda confecționată dintr-un metal nobil sau prețios are *valoare* (*de schimb*) şi *valoare de întrebuințare* [*specială* (aurul, de pildă, serveşte la plombarea dinților cariați, ca materie primă în arta bijuteriilor, în industria aerospațială, în producția de echipament telefonic etc.) şi *formală* (decurgând din funcțiile sociale ale aurului, cele de echivalent general, mijloc de circulație etc.)].

Pentru mărfurile care se schimbă prin intermediul banilor, pentru mărfurile nonbani o asemenea *monedă* a reprezentat o măsură relativă a respectivelor mărfuri sub un anume element comun, numit generic *valoare* (*de schimb*), precum este *o riglă* de 10 centimetri, 30 centimetri, 1 metru, 2 metri etc., cu care măsurăm *lungimea* corpurilor, sau cum este *o bucată de fier* de 100 grame, 5 kilograme etc., cu care măsurăm *greutatea* corpurilor.

Dacă un *băț*, de pildă, serveşte la măsurarea lungimii corpurilor pentru că el însuşi are *lungime*, atunci o *monedă* confecționată dintr-un material prețios serveşte la măsurarea celorlalte mărfuri ca valori (de schimb), pentru că ea însăşi are valoare (de schimb)[13].

[9] „Adăugăm că şi grecii antici îi spuneau «**moneda**»” [Aurel Negucioiu, *Banii. Esența. Geneza şi funcții lor*, în Aurel Negucioiu (coord.), Gh. Dițu, Anton Drăgoescu şi Sabin Pop, *Economie politică*, vol. I, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu”, 1998, p. 269–270].

[10] „În mitologia romană era «*Juno*» sau «Iuno», zeița «naşterii» şi a «căsătoriei» fiind soția lui Jupiter. Este «patroana protectoare» a oraşului Roma fiind venerată pe Capitoliul din Roma. În ziua de 1 martie zeița sărbătorită era «Matronalia» (lat. femeie) în cinstea ei fiind sacrificată gâsca, animal sacru la romani, din care cauză gâştele sunt ținute în Capitoliu. Când cetățenii romani au fost surprinşi de un atac duşman neaşteptat, gâştele au dat alarma, înştiințând pe Iunona, care primeşte porecla de Moneta (cea care dă alarma), salvând Roma. Pentru că templul zeiței era în apropiere de locul unde se băteau monezile, baterea de monezi şi monezile (banii) erau denumite «moneta». Corespondentul zeiței din mitologia greacă este Hera care avea roluri asemănătoare. Părinții zeiței fiind Saturn (zeu) şi Ops, denumirea lunii iunie provine de la această zeiță. Ziua de 14 februarie, ziua «Sfântului Valentin», «ziua îndrăgostiților», este atribuită tot ei, ca o reamintire fiind cinstită cu un buchet de flori. Iunona este corespondentul feminin a masculinului Genius” [http://ro.wikipedia.org/wiki/Iunona_(zei%C5%A3%C4%83 (20.09.06)].

[11] „Majoritatea istoricilor şi economiştilor leagă apariția monedelor metalice de unele informații primite de la Herodot, conform cărora baterea acestora a început în Asia Mică (statul elen antic Lydia în sec. VII î.H.)” (Nicolae Hoanță, *Bani şi bănci*, Bucureşti, Edit. Economică, 2001, p. 11).

[12] „Primele **m.** ar putea fi cele din China (sec. XI î.e.n.), iar în Europa, cele bătute în statul elen antic Lidia (sec. VII î.e.n.)” (Costin C. Kirițescu, *Moneda – mică enciclopedie*, Bucureşti, Edit. Ştiințifică şi Enciclopedică, 1982, p. 213).

[13] Pentru alți autori, „Compararea monedei cu măsurile de greutate, lungime etc. e neserioasă”, deoarece „acestea nu creează drepturi, nu servesc la estimări, nu stabilesc prețuri, ci sunt simple

În general vorbind, oamenii ştiu ce sunt acelea greutate[14], lungime[15], temperatură[16] şi multe altele; nu acelaşi lucru se poate spune despre *valoare* (*de schimb*), pe care cei iniţiaţi o mânuiesc fără adaosul *de schimb*, ceea ce uşurează folosirea ei fără noimă, în mod echivoc[17].

Marii gânditori ai lumii n-au ajuns la consens în privinţa *valorii*, iar economiştii nici măcar în privinţa valorii de care zic că se ocupă ei[18], de aceea noi, pentru a nu dezvolta un paralelism teoretic care completează confuziile ce dăinuie încă în înţelegerea şi soluţionarea multiplelor probleme legate de *valoare*, ne mulţumim a reaminti că, în sens economic, unii gânditori consideră valoarea ca fiind munca de producere a mărfii, alţii o consideră a fi utilitatea mărfii, ba chiar raritatea acesteia, iar o a treia categorie ar fi cei după care valoarea ar fi, dacă nu de toate, atunci măcar muncă şi utilitate[19].

auxiliare convenţionale indispensabile unor anumite operaţiuni" (Victor Jinga, *Moneda şi problemele ei contemporane*, vol. 1, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1981, p. 125).

[14] „**GREUTATE** (lat. gravitas, -atis) s.f. **1.** (FIZ.) Forţa cu care corpurile sunt atrase de Pământ, spre centrul acestuia. Corpurile libere cad pe direcţie verticală, iar cele aflate în echilibru static apasă pe suprafeţele de sprijin sau întind firele de suspensie" (*** *Mic dicţionar enciclopedic,* Bucureşti, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, p. 444).

[15] „**LUNGIME** (< *lung*) s. f. **1.** Dimensiunea cea mai mare a unui corp sau a unei suprafeţe plane dreptunghiulare" (*** *Mic dicţionar enciclopedic,* …, p. 568).

[16] „**TEMPERATURĂ** (< fr., lat.) s. f. **1.** Mărime fizică utilizată pentru a caracteriza starea de încălzire a unui mediu, a corpurilor etc." (*** *Mic dicţionar enciclopedic,* …, p. 961).

[17] „Le langage commun applique le terme de «valeur» aux objets les plus différents: on parle de la valeur d'une montre, comme de la valeur d'une oeuvre ou de la valeur d'un homme. Il est pourtant certain que l'on ne désigne pas la même réalité dans tous les cas" (Henri Denis, *La valeur*, Paris, Editions sociales, 1950, p. 11); „Si c'est seulement l'homme qui est l'origine, le foyer, et la mesure de la valeur, alors on peut bien déployer l'éventail de la valeur depuis les valeurs économiques jusqu'aux valeurs spirituelles: mais ce sont les besoins de l'homme et les conditions de son développement qui sont toujours en jeu et c'est l'homme même qui en est juge" [Louis Lavelle, *Traité des valeurs*, tome 1 (*Théorie générale de la valeur*), Presses Universitaires de France, 1951, p. 18]; „Din capul locului şi rezervându-mi pentru mai târziu dreptul la alte dezvoltări complementare, trebuie să spunem că valorile culturale sunt în număr de şase: valoarea economică, teoretică, etică, politică, estetică şi religioasă" (Tudor Vianu, *Studii de filosofia culturii*, Bucureşti, Edit. Eminescu, 1982, p. 161–162).

[18] „Singura valoare pe care o cunoaşte economia este valoarea mărfurilor" (Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 20, Bucureşti, Edit. Politică, 1964, p. 302).

[19] „O incursiune în bibliografia obiectului arată că tabloul confruntărilor cuprinde înainte de toate: **a** – Teoria valorii muncă (teoria obiectivă a valorii) elaborată de A. Smith, D. Ricardo, J.S. Mille şi K. Marx. **b** – Teoria valorii utilitate (teoria psihologico-subiectivă a valorii) ai căror precursori sunt Turgot şi Condillac, iar autori – W.S. Jevons, K. Menger, L. Walras, F. von Wieser şi Bőhm-Bawerk. **c** – Teoria obiectivo-subiectivă ai cărei autori principali sunt Alfred Marshall, Charles Gide şi alţii" (Aurel Negucioiu, *Valoarea şi unele probleme actuale ale ei*, în *Probleme actuale ale gândirii, ştiinţei şi practicii economico-sociale*, vol. III, Editor Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir" – Facultatea de Ştiinţe Economice din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu", 2000, p. 3).

2.2. EMANCIPAREA FORMEI-BANI

Evoluția banilor în timp a fost progresivă, dar marcată de faze de mare accelerare, expresie a contextului economic, politic şi social al fiecărei perioade.

Sub formă de monede confecționate dintr-o anumită marfă, banii au trecut din mâna unor oameni în mâna altor oameni. Această circulație a permis o anumită separare între conținutul real şi conținutul nominal „al monedei, ființarea ei metalică de ființarea ei funcțională, ea conține posibilitatea latentă de a înlocui banii de metal în funcția lor de monedă prin semne făcute din alt material sau prin simboluri”[20], purtând, de regulă, aceleaşi nume cu al banilor confecționați din metalul monetar înlocuit (adică tot liră sterlină, dolar, franc etc.) şi folosind, până la un punct, pentru distincție, numele materialului utilizat, rezultând denumiri precum cea de *liră sterlină de/din pleu*, *hârtie* sau *plastic*; subliniem: „până la un punct”, deoarece aproape toți specialiştii contemporani vorbesc până şi de existența unor *bani electronici*, deşi aceşti bani nu sunt formați din *electroni*.

Această posibilitate nu s-a transformat în realitate înainte de a fi impusă de anumiți factori, cum ar fi: nivelul mare al cheltuielilor de batere de monedă din metale prețioase, pierderile prin uzură şi abuz (de găurire, pilire, punere în apă tare, electroliză etc.) de marfă-bani în timpul circulației ei, sporirea dificultăților de transport şi manevrabilitate a echivalentului general al *valorii* în condițiile creşterii volumului schimburilor şi practicării lui de către producători aflați la distanțe mari unii de alții[21] etc.

Se pare că primele emisiuni de bani de hârtie din lume au avut loc în China, după unele surse în secolul al IX-lea al erei noastre[22], după alte surse tot aici, dar mai târziu, ba în anul 1024[23], ba în anul 1260[24].

În Europa, banii de hârtie au apărut şi s-au răspândit mai târziu, începând cu secolul al XVII-lea[25].

[20] Karl Marx, *Capitalul,* vol. I, …, p. 139.

[21] Pentru mijlocul secolului al XVIII-lea, cineva descria spectacolul desuet al plăților cu bani gheață de la Paris astfel: „La zece, la douăzeci, la treizeci ale lunii, de la ceasul zece până la amiază, întâlneşti oameni încărcați cu traiste pline de bani, cocoşați de atâta greutate; ei aleargă de parcă o oaste dușmană e gata-gata să năvălească în oraş; acest fapt dovedeşte că printre noi nu s-a întemeiat acel însemn politic fericit (trebuie să înțelegem biletul de bancă) ce va înlocui aceste metale, care, în loc să călătorească din ladă în ladă, n-ar trebui să fie decât nişte însemne nemişcătoare” [Sébastian Mercier, *Tableau de Paris*, IX, p. 319 (citat după Fernand Braudel, *Jocurile schimbului*, vol. 2, Bucureşti, Edit. Meridiane, 1985, p. 253)].

[22] Louis Baudin, *Histoire des faits et des doctrines monétaires*, Paris, 1935-1936, p. 44, 87 (citat după Victor Jinga, *op. cit*., p. 133).

[23] „Primele bancnote emise de stat vor apărea în Sichuan în 1024” (Jaques Gernet, *Lumea chineză*, vol. I, Bucureşti, Edit. Meridiane, 1985, p. 341).

[24] „După ocuparea de mongoli a imperiului din partea de nord a Chinei, s-a trecut la o primă emisiune de bonuri ale vistieriei marelui han, ce aveau să alimenteze masiv circulația bănească. Se ştie precis şi anul lansării însemnelor monetare de hârtie chinezeşti — 1260” (Radu Negrea, *Moneda. De la scoicile-monedă la cecul electronic*, Bucureşti, Edit. Albatros, 1988, p. 91).

[25] Nicolae N. Constantinescu, *Teoria valorii muncă şi lumea contemporană*, Bucureşti, Edit. Politică, 1984, p. 196.

La început, banii de hârtie erau convertibili în mărfuri-bani, îndeosebi în „cantități de aur care, asemenea tuturor celorlalte cantități de mărfuri, erau considerați și cantități de valoare”[26].

Câtă vreme convertibilitatea banilor de hârtie era deplină, emitenții acestor semne băneşti se preocupau îndeaproape de asigurarea premiselor necesare pentru o schimbare a lor la cursul legal, în funcție de conținutul în aur sau de alt material monetar stabilit prin lege.

Treptat, dezvoltarea forțelor de producție a accentuat penuria de marfă-bani, în general, de aur, în special, astfel că s-a trecut, datorită acestui lucru și altor cauze, la o convertibilitate limitată a semnelor băneşti[27], ca pe urmă să se renunțe la ea, ceea ce a permis autorității monetare, pe de o parte, să multiplice aceste semne după bunul ei plac, iar pe de altă parte, să monetizeze fel și fel de obligații de plată pecuniare (îndeosebi creditul marfar și împrumutul public). Azi, ca bani avem semne băneşti reale emise de autoritatea monetară și conturi de împrumut deschise din nimic de către fel și fel de instituții de credit[28].

Cândva, suspendarea convertibilității semnelor băneşti în marfa-bani era un caz extrem, la care băncile de emisiune recurgeau pentru scurtă vreme, ca la un mic remediu. În final, *excepția a devenit regulă*[29].

Cu banii actuali – de/din pleu, hârtie sau plastic – facem cam tot ce făceau semenii noştri atunci când banii erau sub formă de monezi de aur, de pildă, doar că în unele privințe mai bine și în altele mai puțin bine. Aceşti bani au numai o valoare de întrebuințare formală, constând în funcțiile lor sociale, cele de calcul al valorii mărfurilor cu valori de întrebuințare speciale (alimentară, industrială, informațională etc.), de mijloc de schimb între aceste mărfuri, de mijloc de plată a unor obligații privind valoarea unor astfel de mărfuri, de acumulare de creanțe impersonale asupra mărfurilor care se pot obține mai târziu pentru ei și alte asemenea funcții.

[26] Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, ..., p. 142.

[27] Inițial, **convertibilitatea** „s-a realizat față de aur; aceasta a fost abandonată după primul război mondial, deoarece după această dată, multe țări nu au putut să o practice sau au realizat-o numai temporar, ajungându-se ca după anul 1971 să fie eliminată” [Dumitru Ciucur, în *Dicționar de economie*, Niță Dobrotă (coord.), București, Edit. Economică, 1999, p. 134–135].

[28] „Toate monedele naționale îmbracă, în prezent, forma monedelor-simbol; ele sunt oferite de producătorii lor sub forma bancnotelor emise de banca centrală sau a conturilor la vedere înregistrate la banca centrală – fiind bine știut faptul că, în cazul depozitelor la vedere, modalitatea tehnică prin care deponentul le utilizează nu joacă niciun rol (debit automat, grație unui clic pe o pagină de internet...)” (Jörg Guido Hülsmann, *O interpretare rothbardiană a evoluției monetare recente*, în Murray Newton Rothbard, *op. cit*., p. 125).

[29] Istoria mărfii-bani, lungă de peste 30 de secole, a sfârșit în mod cu totul neașteptat, precum un imperiu prin cel mai strălucit conducător al acestuia. Ea a culminat cu goana unei întregi lumi după aur cu orice preț, chiar al morții, ca odată dobândit, el, aurul, să *zacă* apoi depozitat în bună parte în *seifuri* ale unor bănci sau în *ascunzișuri* numai de posesorii lor știute.

Spunând toate astea nu avem încă o definiție a banilor, iar din păcate o definiție a lor satisfăcătoare nu ne oferă nici literatura de specialitate, în ciuda volumului impresionant al acesteia pe tema banilor.[30]

Printre altele, discuțiile teoretice sunt măcinate de ideea dacă banii mai sunt sau nu mai sunt o marfă, aşa cum cred cei mai mulți economişti că erau banii confecționați de/din aur bunăoară, iar aici dezamăgirile unor autori sunt inextricabil legate de limitele cunoaşterii conceptului de marfă la un moment dat.

Pentru unii autori, banii n-au fost şi nu sunt o marfă, iar „susținătorii tezei că moneda nu este altceva decât o marfă, dovedesc o îndoită ignoranță: nu cunosc ce este nici marfa şi nici moneda”[31]. Pentru alți autori, „Banii nu sunt o unitate de calcul abstractă, separabilă de un bun concret, ei nu sunt un simplu simbol fără nicio valoare, bun doar pentru schimburi; nu sunt nici «o creanță asupra societății» şi nici o garanție pentru un nivel stabil al prețurilor. Ei sunt pur şi simplu o marfă.”[32]

Dacă rămânem la semnificația originară a noțiunilor sau la o parte a conținutului lor schimbat între timp[33], atunci banii actuali nu sunt o marfă (un obiect exterior care prin proprietățile sale intrinseci satisface anumite trebuințe ale cumpărătorului lui), iar o bancnotă de hârtie sau de plastic nu e, aşa cum se spune[34], monedă (cum este o piesă de metal, rotundă sau cu altă formă, folosită pentru plata mărfurilor).[35] Or, a devenit aproape un *simț comun*[36], lipsit de prejudecăți, faptul că se tranzacționează şi obiecte exterioare cu proprietăți extrinseci (informaționale), servicii (întrebuințări de bunuri obiectuale, palpabile, tangibile) şi, bineînțeles, bani (lei, dolari, euro, lire sterline, yeni etc.), astfel că tot ceea ce se vinde şi se cumpără este marfă, doar că de diferite feluri.

[30] „[...] în ciuda volumului literaturii asupra banilor, nu există nici o definiție complet satisfăcătoare” (Nigel Dodd, *Sociologia banilor*, Editura Institutul European, Iaşi, 2002, p. 34).

[31] Victor Jinga, *op. cit*., p. 34.

[32] Murray Newton Rothbard, *op. cit*., p. 24.

[33] „Conținutul noțiunii este în schimbare permanentă atât în ce priveşte notele lui constitutive, cât şi în ce priveşte structura lor. Pe măsură ce ştiința şi practica socială descoperă noi elemente în lucrurile şi fenomenele realității obiective, se îmbogățesc şi se adâncesc şi conținuturile pe care le reflectă noțiunea” (Ion V. Mesaroşiu, *Logica generală*, , Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1971, p. 50).

[34] „În multe limbi, inclusiv limba română, echivalentul monetar al banului este moneda însăşi şi invers. «Banul», într-o accepție mai largă, este echivalentul popular al «monedei». Cu aceste înțelesuri şi utilizări nediscriminante artificial circulă denumirile de: *argent* şi *monnaie* (Franța), *currency* şi *money* (Anglia), *Geld* şi *Währung* (Germania), *denaro* şi *moneta* (Italia) etc.” (Victor Jinga, *op. cit*., p. 28).

[35] „Spre deosebire de bani, **m.** nu este un termen generic, ci se referă la un anumit fel de bani şi anume la piesele de metal cu valoare proprie deplină sau inferioară valorii nominale” (Costin C. Kirițescu, *Moneda. Mică enciclopedie*, Bucureşti, Edit. Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, p. 212).

[36] „Simțul comun reprezintă o medie just echilibrată de reacțiuni intelectuale proprii unei colectivități umane, aceasta înțeleasă mai curând ca masă omogenă, difuză şi fără limite precise, decât ca o organizare diferențiată şi de un profil deplin caracterizat” [Lucian Blaga, *Opere*, vol. 8 (*Trilogia cunoaşterii*), Bucureşti, Edit. Minerva, 1983, p. 81].

Deşi în sfera noţiunii de marfă intră şi banii (precum vite, perle, tutun, monede de/din metal, hârtie sau plastic, adică obiecte din toate timpurile), nu cred că toţi banii sunt mărfuri, pentru a justifica o definire a lor ca atare[37], mai ales astăzi[38], iar asta nu din cauză că bucăţile de pleu, hârtie sau plastic care funcţionează ca bani sunt lipsite practic de valoare (de schimb) intrinsecă, ci pentru că nu toţi banii au făcut şi fac obiectul schimbului prin comensurare, schimbului de mărfuri.

Pentru a ne face mai bine înţeleşi în această privinţă, amintesc că „O parte din grâul produs de ţăranul medieval era dat feudalului ca dijmă şi o parte preotului ca zeciuială. Dar nici grâul dat ca dijmă, nici grâul dat ca zeciuială nu deveneau mărfuri prin faptul că erau produse pentru alţii. Pentru a deveni marfă, produsul trebuie transmis celui căruia îi serveşte ca valoare de întrebuinţare, prin intermediul schimbului”[39]. În mod analog cu grâul pe care ţăranul medieval îl reţinea pentru consumul lui şi cu cel pe care îl da feudalului ca dijmă şi preotului ca zeciuială, un salariat de azi, bunăoară, obţine un venit de 800 ub (unităţi băneşti) din care e nevoit să dea cu titlu de impozit 50%, să zicem, adică 400 ub. Aceste 400 ub nu se transmit actualelor autorităţi publice prin intermediul schimbului şi, potrivit definiţiilor mărfii întâlnite până acum, nu sunt marfă; aceşti bani (400 ub) vor fi aşa ceva (adică marfă) când vor fi daţi în schimbul altor mărfuri de către cei la care vor ajunge ei, după un timp mai scurt sau mai lung.

Continuând paralela dintre bani şi alte bunuri, constat că forma marfă nu poate fi aplicată pe deplin nici banilor pe care-i ţinem „la ciorap”. Aşa cum nu-i marfă recolta care stă în hambar şi nu e oferită pieţii, la fel nu cred a fi nici banii menţionaţi aici, decât *in potentia*.

Azi, banii au nevoie de o definiţie a lor de pe o bază mai largă decât cea a analizei mărfii – tributară încă în privinţa unui răspuns adecvat la întrebarea: care anume este acea marfă pe care atâţia dintre noi o consideră a fi bani contemporani? Bucata de pleu, de hârtie sau plastic purtând denumiri monetare de *x* lei, *y* dolari, *z* euro ş.a.m.d. ori altceva? Fără un răspuns neechivoc în acest sens, ştiinţa banilor se află într-o oarecare suferinţă, nu însă şi practica lor[40].

O anumită diferenţă între banii actuali şi banii de altădată este evidentă pentru oricine ştie ce este, de pildă, o bancnotă de plastic de 100 RON şi nişte peşte uscat servind, până nu tare demult şi nici prea departe de noi, precum serveşte

[37] „**BANI 1.** Marfă specială, separată spontan din lumea celorlalte mărfuri, în urma dezvoltării îndelungate a producţiei şi schimbului de mărfuri, care îndeplineşte funcţia socială de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri şi de instrument general al schimbului, datorită proprietăţilor sale deosebite” (**** Dicţionar de economie politică,* Bucureşti, Edit. Politică, 1974, p. 63).

[38] „**BAN**[1] [...] **2.** Echivalent general al valorii mărfurilor (fiind el însuşi o marfă)” [Academia Română – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a 4-a, Bucureşti, Edit. Univers Enciclopedic, 1998 (DEX ’98) – http://dexonline.ro/search.php?cuv=ban].

[39] Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, ..., p. 55.

[40] „Eşecul încercărilor de a defini într-un mod satisfăcător banii face din aprecierea şi controloarea lor, mai presus de orice, o chestiune de divinaţie educată şi de manipulare psihologică, mai curând un meşteşug decât o ştiinţă” (Nigel Dodd, *op. cit*., p. 34).

această bancnotă în prezent, ca material de schimb pentru alte mărfuri[41]. Astfel, în vreme ce ca peşte uscat banii puteau fi la nevoie mâncaţi, bucata de polimer nu-i bună nici la împachetat, nici la scris, nici la foc şi nici la altceva asemănător, ci numai pentru cumpărături, pentru plata unor obligaţii sau pentru ţinut o vreme deoparte. În schimb, o altă diferenţă între aceste două categorii de bani este mai puţin evidentă: unii (peştii uscaţi) erau cu valoare (de schimb) intrinsecă şi alţii (bancnotele) sunt cu valoare (de schimb) extrinsecă, prilej pentru unii economişti de abordare a acestor din urmă bani (a bancnotelor) doar ca o formă monetară de garanţie[42].

Având însă în vedere cum s-au obţinut şi se obţin în general banii de către posesorii lor, atât ca peşti uscaţi sau ca monede de aur, cât şi ca bucăţi de pleu, hârtie sau plastic, şi anume, dând în schimb vaca din grajd, porcul din coteţ, forţa de muncă sau folosinţa acesteia, atunci banii au fost şi sunt, indiferent din ce sunt confecţionaţi, pe lângă cele spuse şi în limitele arătate, şi *titluri de creanţă impersonală*.

Ca titluri de creanţă impersonală, banii sunt deasupra faptului dacă materialul din care sunt ei confecţionaţi are sau nu are valoare (de schimb) intrinsecă. În suportul material ce o atestă, creanţa impersonală se exprimă în unităţi de calcul nominale (după caz: kg de orez sau cacao; metri de pânză; număr de perle, cuburi de sare, peşti uscaţi, dolari, lire, lei etc.). Dând bani, se dă, împreună cu materialul din care sunt confecţionaţi, cantitatea de creanţă la care ei dau dreptul. În măsura în care ei se dau pentru o marfă nonbani, marfa de schimb general este creanţă impersonală. Când plătim o sumă de bani ca impozit transferăm sau ni se transferă o cantitate de creanţă impersonală autorităţii publice, fără ca această creanţă să fie marfă, decât atunci când o schimbăm, prin comensurare, cu altceva. Când ţinem banii „la ciorap" tezaurizăm o creanţă impersonală asupra bogăţiei aflate în „ograda" altora[43].

3. **SOARTA BANILOR**

La început, banii au fost produşi pe cale privată, inclusiv sub formă de monedă. Treptat însă baterea de monedă a fost monopolizată, devenind prerogativă

[41] În Islanda secolului al XV-lea existau reglementări care stabileau „un adevărat mercurial de mărfuri plătibile în peşte uscat (un peşte pentru o potcoavă; 3 pentru o pereche de încălţăminte de femei; 100 pentru un butoi de vin; 120 pentru un butoi de unt etc.)" [Paul Einzig, *Primitive Money in Its Ethnological, Historical and Economical Aspects*, 1948, p. 271–272 (apud Fernand Braudel, *Structurile cotidianului*, vol. 2, Bucureşti, Edit. Meridiane, 1984, p. 215–216)] .

[42] Unii specialişti în economie politică oferă „o explicaţie economică a originilor banilor legată de statutul lor de marfă, de cristalizarea prin bani a relaţiilor de producţie capitaliste sau de utilitatea lor în scopurile schimbului, care nu poate fi aplicată pe deplin la formele monetare moderne ce nu sunt mărfuri, ci garanţii lipsite de valoare intrinsecă" (Nigel Dodd, *op. cit*., p. 98).

[43] Pentru alte câteva detalii, a se vedea: Vasile Marian, *Mai sunt banii o marfă?*, „Studii şi cercetări din domeniul ştiinţelor socio-umane", Editor Institutul de Cercetări Socio-Umane din Cluj-Napoca al Academiei Române, nr./vol. 8, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2001, p. 218–222; idem, *Monedă şi credit*, ediţia a 2-a, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2003, vol. I (*Monedă*), p. 1–34 şi 103–142.

mai întâi a stăpânitorilor mărunţi, iar apoi a regilor, împăraţilor şi, mai la urmă, a guvernelor, sub care circulaţia banilor străini a fost redusă la minimum[44], la schimbul valutar, în final, supus unui regim juridic mai mult sau mai puţin liberatoriu sau restrictiv, ceea ce se crede că a slăbit şi slăbeşte legăturile dintre diferite părţi ale pieţei mondiale, separă ţările una de alta şi „dislocă" diviziunea internaţională a muncii; amestecul guvernamental în sfera banilor, se mai crede, a adus cu el, pe lângă „o tiranie greu de descris", conflicte şi haos[45].

3.1. DESFIINŢAREA BANILOR

Succesul unui individ şi al colectivităţii din care face el parte este de multe feluri, dintre care unul este cel *financiar*, care implică *bani* – produs social care a ajuns să înnebunească lumea mai ceva decât în trecut.

De cum au apărut, banii au devenit şi continuă să fie obiect de trebuinţă şi sursă a tot felul de probleme bune pentru unii şi mai puţin bune pentru alţii, fiecare cu riscul, îngrijorarea şi neliniştea sa.

Din perioada primei mari invenţii în istoria lor – baterea de monedă, banii au început să încapă pe mâna statului – instituţie născută din agresiunea umană, care acum îi foloseşte şi ajută să fie folosiţi în numele unei ordini sociale ce sfidează sistemul de valori tradiţionale, printre altele, familia, munca, credinţa, cumpătul şi solidaritatea familială, intergenerațională şi cea a atâtor alte categorii de oameni. S-a ajuns acolo încât omul „econom, familist, cinstit (în sensul tradiţional, nu în sensul legalist) are puţine şanse de reuşită", în vreme ce omul „nechibzuit, care se îndatorează, care se specializează în procurarea de resurse prin intermediul agresiunii instituţionalizate şi în distribuţia lor, nu în producţia şi schimbul voluntar, care nu îşi ajută familia, care predică «ştiinţific» imoralitatea, expansiunea statului etc. este cel cu mari şanse de reuşită"[46].

Pentru omul sărac, banii sunt o sursă de supravieţuire, a sa şi a familiei sale, în vreme ce pentru omul bogat ei sunt, în plus, o sursă de afaceri, în numele cărora justiţia e denaturată, adevărul este ascuns, oamenii creduli sunt escrocaţi, prietenii sunt trădaţi, cei ce fură, chiar şi din ceea ce alţii au furat, sunt condamnaţi, trădătorii sunt împuşcaţi, adeseori de alţi trădători ş.a.m.d.

Numeroase observaţii şi studii relevă că succesul, în general, cel financiar, în special, continuă să *colcăie* într-o mulţime de *fapte reprobabile*, locale sau globale, cu vinovaţi cunoscuţi şi mai ales „necunoscuţi".

[44] „Utilizarea monezilor străine a fost predominantă în Evul Mediu" (Murray Newton Rothbard, *op. cit*, p. 75).

[45] „El a fragmentat piaţa mondială, paşnică şi productivă, şi a fărâmiţat-o în mii de bucăţele, împiedecând şi obstrucţionând comerţul şi investiţiile cu nenumărate restricţii, controale, cursuri artificiale, prăbuşiri monetare etc. Acest amestec a contribuit la izbucnirea războaielor, prefăcând o lume a relaţiilor paşnice într-o junglă de blocuri monetare conflictuale" (*ibidem*, p. 96).

[46] Marius Spiridon, *Prefaţă* la Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 10.

În ţara noastră, în ultimul deceniu al secolului şi mileniului trecut, cineva remarca că, în fiecare zi, „cetăţeanul român, indiferent de etnie, sex sau religie, a avut de învăţat câte ceva: cum se fură o flotă, cum se intră în puşcărie pentru o găină şi nu pentru o fabrică, cum se minte zâmbind, cum nimic din ceea ce există pe dinafară şi pe dinăuntrul său nu-i scutit a fi echivalat în valută forte sau leu autohton. În faţa acestei evidenţe, sociologii încearcă tot felul de explicaţii, politicienii închid ochii, Biserica invocă îndurarea Duhului Sfânt. De la şuruburi, păduri, copii, pământ, inteligenţă, onoare la diplomă, sentimente şi raţiune, totul se vinde şi se cumpără în ţara asta”[47], după ce, în cei 50 de ani premergători, aproape fiecare s-a obişnuit să-şi fure o parte din roadele muncii sale. Şi lista faptelor reprobabile poate continua, cu *plocoanele* şi/sau *mita* pentru a intra în avocatură, notariat, partid, spital, azil etc., pentru ocuparea unui loc mai bun pe o listă electorală, pentru primirea unei parohii, circumscripţii medicale sau a unui contract, pentru facilitarea unei autorizaţii, sentinţe judecătoreşti drepte sau nedrepte, pentru promovarea unui examen de capacitate, de bacalaureat, de rezidenţiat ş.a.m.d.[48]

În lume, percepţia tot mai multor critici este că milioane de oameni au fost ucişi pentru bani. „Copiii unor familii bogate au fost răpiţi şi ţinuţi ostatici până la primirea unor răscumpărări – bani pe care părinţii trebuia să-i plătească pentru a-şi vedea copiii teferi acasă. Persoanele credule au fost escrocate de economiile de-o viaţă de către meşteri ai escrocheriei. Locuinţele oamenilor au fost sparte şi scotocite pentru bani. [...] În ultimii ani ai generaţiei noastre însă, goana după acest mijloc de schimb extraordinar de nesigur [...] s-a degradat mai mult ca oricând. Nicio altă generaţie nu a fost martoră la jafurile unor bănci comise cu mai multă îndrăzneală, jafuri în care nu numai bărbaţii şi femeile, dar şi tinerii au furat milioane de dolari, smulgându-i de la casieri aflaţi sub ameninţarea armei. Astfel de furturi sunt acum atât de frecvente, încât trec aproape neobservate de mass-media. Numeroase bănci au devenit insolvabile, deoarece proprietarii lacomi au manipulat în mod ilegal milioanele depunătorilor în folosul lor personal, epuizând astfel fondurile băncii şi, de fapt, ruinându-i pe mulţi depunători.

Ce se poate spune despre funcţionarii de astăzi care delapidează milioane de dolari de la patronii lor în încercarea de a gusta modul de viaţă al celor bogaţi şi al celebrităţilor? S-ar putea scrie sute de pagini despre oamenii care pândesc pe străzi întunecoase pentru a-i jefui pe trecători de conţinutul poşetelor şi al portofelelor. Şi ce se poate spune despre tâlhăriile la care multe persoane au fost martore ziua în amiaza mare, victimele fiind ucise şi jefuite? În unele cartiere, locatarii se lamentează: «Nu se mai pune problema *dacă* voi fi jefuit pe strada mea, ci *cât de des*». Unii chiar poartă cu ei «bani pentru bandiţi», cu alte cuvinte o sumă pentru satisfacerea jefuitorului care, în schimb, poate că le cruţă viaţa.”[49]

[47] Melania Mandas Vergu, *Diplome autentice, universităţi false*, „Adevărul”, nr. 3210 din 4 octombrie 2000, p. 1

[48] Pentru câteva exemple concrete în acest sens, a se vedea, de pildă, Vasile Marian, *Fenomene monetare negative*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2005.

[49] *** *Iubirea de bani. O rădăcină a tot felul de rele*, „Treziţi-vă”, 22 mai 1994, p. 3–4.

În tandem cu asemenea fapte şi cu vădită tentă de globalizare se află *corupţia*, despre care un om bogat spunea, recent, că „în trecut, oamenilor le era ruşine să recunoască acest lucru şi încercau să îl ascundă. Astăzi, când obiectivul de obţinere a profitului a fost promovat la rangul de principiu moral, politicienilor din unele ţări le este ruşine atunci când nu reuşesc să obţină avantaje de pe urma poziţiei lor. Am putut observa acest lucru în mod direct, în ţările în care am fundaţii. Ucraina, în special, a conferit corupţiei o şi mai proastă reputaţie. De asemenea, am făcut un studiu privind ţările africane şi am descoperit că atât oamenii din ţările sărace în resurse, cât şi oamenii din ţările bogate în resurse sunt la fel de săraci; singura diferenţă este că guvernele din ţările bogate în resurse sunt mult mai corupte.”[50]

Majoritatea dintre noi suntem afectaţi de asemenea fapte, iar în vreme ce vinovaţii se fofilează sau contestă că sunt corupţi, necinstiţi etc., alţii continuă să propovăduiască, printre altele, desfiinţarea banilor, amintindu-ne de comuniştii care, trecând din opoziţie la putere, au *uitat* sau pur şi simplu n-au mai făcut ce au spus, cum, după alegeri, nu fac nici *democraţii* ce le-au luat locul, ci se rotesc în *familie*.

Imitând „procedura atâtor filosofi, care vorbind despre fiinţa gândirii filosofice, polarizează totul în jurul propriei lor «metode»”, care „prezintă abaterile şi mişcările pline de sinuozităţi şi de accidente ale filosofiei ca tot atâtea convulsii prin care gândirea omenească a trebuit să treacă până să ajungă a naşte *metoda* «absolută», proprie fiecăruia dintre ei”[51], susţinătorii regatului lui Iehova *ne asigură* că „sfârşitul îngrijorărilor financiare este iminent”, prin aceea că Iisus Hristos „va permite ca miliarde de oameni să trăiască în paradisul pământesc”[52], şi asta după ce clasicii marxism-leninismului ne-au asigurat de ceea ce nu s-a verificat, că o modalitate practică de a face faţă sărăciei este trecerea societăţii la o organizare pe principiile colectivismului şi pe proprietatea obştească asupra mijloacelor de producţie.

Unele supoziţii ale acestei din urmă filosofii s-au dovedit a fi sursa multor erori de mai târziu, iar pentru a fi convinşi că nu e vorba de o reapariţie sau substituire inutilă a lor e bine să reamintim câteva dintre ele, prilej de a-l ajuta puţin pe cel chemat a urma *o nouă cale* fără să aibă la îndemână şi o altă sursă de informare.

Engels, bunăoară, *credea* că atunci „când, în sfârşit, întregul capital, întreaga producţie şi întregul schimb vor fi concentrate în mâinile naţiunii, proprietatea privată se va lichida de la sine, banii vor deveni de prisos, iar producţia va creşte în asemenea măsură şi oamenii se vor schimba într-atât, încât vor putea dispărea şi

[50] George Soros, *Criza capitalismului global*. *Societatea deschisă în primejdie*, Iaşi, Edit. Polirom • ARC, 1999, p. 188.

[51] Lucian Blaga, *Opere*, vol. 8 (*Trilogia cunoaşterii*), Bucureşti, Edit. Minerva, 1983, p. 65.

[52] *** *La originea îngrijorărilor financiare*, „Treziţi-vă”, 6 mai 1992, p. 8 şi 18.

ultimele forme de relații ale vechii societăți”[53], iar pentru *a convinge naivii*, el *prezicea* că statul comunist va construi „palate ... care vor servi drept locuințe comune unor comunități de cetățeni care se vor ocupa cu industria şi agricultura.”[54]

Pentru Marx, noua societate urma să introducă un fel de înscrisuri care vor atesta, pentru fiecare participant la producția socială, cantitatea de muncă în limitele căreia acesta va putea retrage din stocul social mijloacele de consum de care are nevoie, dar aceste chitanțe sau bonuri „nu sunt bani. Ele nu circulă”[55].

Văzând în bani „expresia concentrată a avuției sociale, expresia concentrată a muncii sociale [...] un titlu care permite perceperea unui tribut de la toți oamenii muncii [...] o rămăşiță a exploatării de ieri”, Lenin nutrea speranța deşartă că „P.C. din Rusia va căuta să înfăptuiască cât se poate de repede cele mai radicale măsuri, care să pregătească desființarea banilor”[56], printre care el enumera „înlocuirea lor prin carnete de economii, prin cecuri, prin bonuri pe termen scurt, pe baza cărora să se poată obține produse ale societății etc., prin instituirea păstrării obligatorii a banilor la bănci etc.”[57]

De îndată ce şi-a văzut *sacii în căruță*, respectiv, proprietatea privată în curs de lichidare, Lenin a început să considere lucrurile promise altfel, spunând că suprimarea banilor este totuşi un proces de durată. „În perioada de trecere de la societatea capitalistă la cea socialistă ne este absolut imposibil să ne lipsim de semnele monetare sau să le înlocuim, într-un scurt interval de timp, cu altele noi.”[58] Pentru a-i desființa, „E nevoie de foarte multe realizări, tehnice şi, ceea ce este mult mai greu şi mai important, de foarte multe realizări pe plan organizatoric”, perioadă în care „eşti nevoit să rămâi la o egalitate în vorbe, înscrisă doar în constituție, la o situație în care orice om care are bani are de fapt dreptul de a exploata.”[59]

Ulterior, perioada de trecere de la capitalism la socialism a fost depăşită şi în alte țări de pe glob, nu numai în fosta URSS, fără ca banii să fi dispărut, măcar între granițele lor. Dimpotrivă, aceştia au fost menținuți şi utilizați, dar mai mult ca un mijloc de realizare a unor scopuri decât ca un scop în sine. A trecut vremea banilor confecționați dintr-un metal monetar sau convertibili într-un astfel de metal. Atunci, *banul era mai ban* şi în țara noastră, în vreme ce astăzi el este un fel de *uite popa, nu e popa*, şi asta nu din cauza socialismo-comunismului, care, ca practică, s-a cam dus pe apa sâmbetei, ci a felului de a fi al unei societăți după care mai marii ei au umblat şi umblă cu *limba scoasă de un cot!*

[53] Karl Marx, Friedrich Engels, *Mici scrieri economice*, Bucureşti, Edit. Politică, 1969, p. 172.

[54] Friedrich Engels, *Principiile comunismului*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 4, Bucureşti, Edit. Politică, 1958, p. 376.

[55] Karl Marx, *Capitalul*, vol. II (*Procesul de circulație a capitalului*), în Marx-Engels, *Opere*, vol. 24, Bucureşti, Edit. Politică, 1967, p. 373.

[56] V. I. Lenin, *Sarcinile imediate ale Puterii Sovietice*, în *Opere complete,* vol. 36, Bucureşti, Edit. Politică, 1965, p. 145.

[57] V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 38, Bucureşti, Edit. Politică, 1966, p. 352.

[58] *Ibidem*.

[59] *Ibidem*, p. 100.

Faptul că varianta socialisto-comunistă a desfiinţării banilor n-a mers naşte întrebarea: va merge cea religioasă?

Recunoscând *valoarea* acestei idei mesianice, „nu rostim încă o judecată cu privire la legitimitatea sa”[16].

Printr-o *dictatură* a celor trimişi de cine ştie cum s-or înţelege, în caz de globalizare, să-i spună mai marelui şi atotputernicului lor este posibil orice, mai puţin, probabil, renunţarea la acea bogăţie care-i face pe autorii acesteia nefericiţi, precum au fost Solomon sau alţi fondatori de imperii. Întotdeauna vor exista persoane care să vrea a fi nefericite pentru că au prea mult, lăsând celor mulţi fericirea de a se mulţumi cu ce au, până în ziua de apoi când vor vedea ce încântaţi vor fi de ceea ce au făcut.

Sărăcia nu ţine de *foame*, iar mulţumirea cu ceea ce ne hrănim şi acoperim nu susţine progresul, la care nimeni nu trebuie obligat să participe, dar nici să-i fie permis a profita de munca altuia şi de ceea ce *Dumnezeu* a lăsat pentru fiecare în mod egal. Cui nu-i trebuie bani, n-are decât să-i refuze, iar cel ce vrea bani, să-i poată obţine fie ca până acuma, fie ca echivalent social al muncii sale.

3.2. UNIFICAREA MONETARĂ

În opoziţie cu cei care vor desfiinţarea banilor se află cei care vor, printre altele: a) menţinerea sau nu a felului actual de bani în circulaţie; b) revendicarea sau nu a dreptului de emisiune a unui fel sau altul de bani; c) unificarea sau nu a formelor locale a banilor; d) instituirea sau nu a unei monede mondiale.

În acest context, multă lume se opreşte de obicei la: a) banii confecţionaţi din hârtie sau din alt material ordinar, ca monedă fără acoperire, zisă şi *discreţionară*, existentă deja pe plan naţional şi, mai recent, comunitar; b) perspectiva găsirii unei soluţii fezabile privind trecerea de la actuala monedă mondială de cont la o monedă mondială efectivă. În schimb, alte voci consideră că viitorul ar trebui să fie al banilor din aur sau din altă „marfă (obiectuală – aş adauga eu, VM) aleasă de piaţa liberă”, bani emişi de altcineva decât de „guvern”[60], deoarece acesta îi împiedică „pe alţii (băncile private de emisiune – preciz.ns., VM) să facă lucrurile mai bine.”[61]

Reintroducerea în circulaţie a unor bani din *Epoca de Aur* ar fi o materializare a visului academic al secolului al XIX-lea, care şi-a „aruncat – spunea J.M. Keynes, în 1924 – pălăria şi mantaua şi a îmbrăcat zdrenţe de hârtie, şi cu ajutorul spiritelor rele, – care sunt totdeauna mai puternice decât cele bune –,

[60] *Ibidem*, p. 119.

[61] „[...] în domeniul banilor, nu vreau decât să interzic guvernului să-i împiedice pe alţii să facă lucrurile mai bine”, iar pentru asta „nu avem nicio alegere în afară de a înlocui monopolul monetar guvernamental şi sistemele monetare naţionale cu libera concurenţă între bănci private de emisiune” [Friedrich August von Hayek (1899–1992), *Denaţionalizarea banilor*, Bucureşti, Edit. Libertas Publishing, 2006, p. 11 şi 118].

adică cu ajutorul miniştrilor de finanțe, a intrat în viață" pe nesimțite, în perioada primului război mondial (1914–1918) şi cea imediat următoare, „în timp ce economiştii dormeau."[62]

Soluția propusă are la bază credința neconfirmată că „oferta totală de monedă este dată de cantitatea totală de aur existentă în societate"[63] şi „derularea schimburilor monetare nu depinde de *cantitatea* de monedă", astfel că „orice cantitate de monedă este suficientă pentru a intermedia schimburile oricărei cantități de bunuri şi servicii", că „o cantitate mai mare de bani [...] va permite tranzacționarea bunurilor şi serviciilor [...] la nişte prețuri superioare", iar „o cantitate mai redusă de monedă îndeplineşte aceeaşi funcție la prețuri mai scăzute."[64]

Nu dispun de o experiență care să confirme întru totul această credință, dar logic pot să arăt că, potrivit ei, rezultă că un litru de lapte dintr-o țară (precum Elveția) care are mult-mult aur este, exagerând puțin, de 50 de ori mai scump decât într-o altă țară (precum România), în care se află incomparabil mai puțin aur, iar prin generalizare, că eficiența schimburilor comerciale mondiale este funcție de cantitatea de marfă-bani pe care o are fiecare țară pentru înfăptuirea schimburilor ei interne de mărfuri.[65]

În ciuda aparențelor, o asemenea concluzie o găsesc a fi şi în construcția monetară făcută după renunțarea la etalonul-aur pe plan intern, şi în acordul de înființare a *Fondului Monetar Internațional* (FMI), încheiat în iulie 1944 la Bretton Woods (în SUA).

Spre sfârşitul celui de-al doilea război mondial, mărfuri, capacități de producție şi disponibilități băneşti se găseau în principal în SUA. Potrivit unor estimări, aici au ajuns peste 60%, chiar 75%, după alte surse, din rezervele monetare ale lumii, făcând ca, din această cauză, prețurile în aur ale mărfurilor în SUA să fie mai mari decât prețurile în aur ale mărfurilor în multe din celelalte țări participante la *Acord*. Pornind de la starea de fapt creată şi de la acoperirea în aur declarată pentru fiecare monedă de hârtie proprie s-au stabilit cursuri de schimb, guvernate apoi, în practicarea acestora, de principiul relativei lor stabilități. Cu timpul însă, viața a scos la iveală aranjamentul inițial păgubos, iar în 1971 ea a impus renunțarea la desfăşurarea relațiilor băneşti internaționale cu monede predefinite în aur sau fluctuante în anumite limite față de aur, fără o revenire la ceea ce am văzut că unii teoreticieni continuă să ceară cu insistență, la aur şi/sau la o altă asemenea marfă-bani.

Visul academic al unui trecut al banilor de altă dată a fost lăsat, şi de această dată, neîmplinit, prin instituirea în 1969 a *dreptului special de tragere* (DST) –

[62] Christofor Coroamă, *Criza etalonului aur*, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1945, p. 4.
[63] Murray Newton Rothbard, *op. cit*., p. 35.
[64] Jörg Guido Hülsmann, *op. cit*., p. 121.
[65] „[...] oferta totală de monedă e dată de cantitatea totală de aur existentă în societate" (Murray Newton Rothbard, *op. cit*., p. 35).

denumire a *special drawing rights* (SDR) – ca *monedă de calcul* compozită a *Fondului Monetar Internaţional* (FMI), respectiv *International Monetary Fund* (IMF), pentru care orice bancă centrală calculează deja un *curs de schimb* în moneda sa proprie ori în altă sau alte monede, alături de un preţ al aurului.

Pe măsură ce procesul de globalizare a lumii va avansa este de aşteptat ca această monedă de calcul, purtând eventual un alt nume, mai simplu şi mai semnificativ[66], să devină şi o monedă de circulaţie, emisă de o *bancă mondială*, probabil de *Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare* (BIRD), ce fiinţează deja şi e numită în jargon chiar aşa – *Bancă Mondială*[67].

Dacă e aşa cum se spune, că derularea schimbului de mărfuri se poate face cu orice cantitate de monedă de orice fel, atunci mă îndoiesc că cel mai bun fel de monedă mondială ar fi o monedă confecţionată, ca şi monedele emise pe plan naţional sau comunitar de mai multe bănci private concurente[68], din aur sau din altă asemenea marfă-bani, datorită celor arătate, că orice marfă-bani cunoaşte un volum, o repartiţie şi o dinamică ce contrazice în mod arbitrar ceea ce teoria afirmă, iar practica confirmă a sta la baza unui schimb de mărfuri relativ echivalent (muncă, utilitate, costuri marginale etc.).

Orice altă monedă mondială decât din aur sau din altă asemenea marfă-bani are nevoie de o autoritate monetară care să-i determine în mod curent indicele puterii de cumpărare a cât mai multor alte mărfuri, cerinţă căreia deja îi răspunde, de bine de rău, DST.

În loc de actualul DST, alţi autori se gândesc la o altă monedă mondială.

Potrivit uneia dintre aceste voci, „pentru viitor, singura opţiune general acceptată trebuie să fie una care să nu ia în calcul fixitatea sau volatilitatea cursurilor monetare", ci „dezvoltarea şi susţinerea egalizării sistemelor şi zonelor monetare, implicit prin asigurarea resurselor necesare pentru a veni în ajutorul statelor victime ale valurilor speculative", iar ca model de stat „pentru o monedă planetară al cărei nume nu a fost încă ales [...] poate fi China (mai mult), Japonia (mai puţin) sau Elveţia (în cea mai bună măsură)"[69].

Până la o nouă monedă mondială (după marfa-bani universală şi după DST), avem monedele comune, fiecare a câte unui număr mai mic sau mai mare de state independente, monede dintre care cea mai importantă este deocamdată *euro*.

Euro, având sigla *EUR* şi acronimul €, este denumirea monedei ce a luat locul unităţii monetare europene de cont *ECU* (prescurtare de la *European Count*,

[66] În 1944, J.M. Keynes a propus denumirea de *bancor* (sau *bancaur*, în română), secretarul trezoreriei americane de atunci pe aceea de *unita*, iar publicaţia *The Economist* pe aceea de *phoenix*.

[67] „Până în prezent, ea a servit, în principal, la menţinerea artificială la putere a guvernanţilor corupţi din ţările Lumii a Treia, pe calea furnizării de credite prelevate de la contribuabilii occidentali" (Jörg Guido Hülsmann, *op. cit*., p. 127–128).

[68] „Binecuvântată va fi ziua în care nu vom mai aştepta o monedă bună din bunăvoinţa guvernului, ci din grija băncilor pentru interes propriu" (Friedrich August von Hayek, *op. cit*., p. 119).

[69] Emilian M. Dobrescu, *Viitorul apropiat al monedei mondiale*, „Economistul", nr. 2156 (3182), 30 iunie–1 iulie 2006, p. 12.

după unii, *Currency*, după alţii, *Unit*, la care s-a renunţat pe motiv că nemţii nu o puteau pronunţa ca şi cei care au introdus-o – francezii), monedă ce a fost pusă în circulaţie la 1 ianuarie 2002 de către 12 ţări din cele 15 câte număra Uniunea Europeană la acea vreme, iar mai devreme sau mai târziu ea va fi adoptată ca monedă proprie şi de către alte ţări din cele 27 ale *UE*.

Bancnote euro emite doar *Banca Central Europeană* (BCE), respectiv *European Central Bank* (ECB) – cu sediul în Frankfurt pe Main, Germania, iar *monede (metalice) euro* emit băncile centrale din ţările care au trecut la *euro*. Împreună cu *BCE*, aceste bănci (centrale) alcătuiesc instituţia ce poartă numele de *Eurosistem* (*Eurosystem*, în lb.eng.), condus de către *Consiliul Euro*. *BCE*, împreună cu băncile centrale din toate ţările *UE* alcătuiesc *Sistemul European de Bănci Centrale* (SEBC), respectiv *European System of Central Banks* (ESCB).

Asemănător ţărilor din *UE* care alcătuiesc *Eurosistem*, 6 ţări din *Golful Arab* (Arabia Saudită, Quatar, Bahrain, Kuweit, Emiratele Arabe Unite şi Oman) s-au reunit în *Consiliul de Cooperare din Golf* şi şi-au propus să formeze o *uniune monetară*, în care să aibă, începând cu anul 2010, *Gulf Currency* – ca monedă comună, convenind asupra a 5 criterii: *pe de o parte* asupra nivelului maxim al deficitului bugetar (3%), al datoriei publice (60% din PIB), al inflaţiei (2% peste indicele mediu de creştere a preţurilor în toate ţările participante) şi al dobânzii (2% peste media celor mai joase trei rate de dobândă din ţările ce alcătuiesc Consiliul), iar *pe de altă par*te asupra nivelului minim al rezervei valutare (necesarul pentru 4–6 luni de importuri).

Teoria monedelor comune în diferite zone de pe glob[70] este frumoasă şi fructuoasă[71], din moment ce unii îl au deja pe euro, iar alţii şi-au propus să aibă o asemenea monedă sau mai cochetează cu ea. Pe de altă parte însă, se aud voci care semnalează probleme[72], griji[73] şi dileme[74] în privinţa uneia sau alteia dintre monedele comune, voci în faţa cărora *Banca Central Europeană* s-a văzut nevoită a declara că „orice stat european poate părăsi zona euro", avertizând însă asupra faptului că o astfel de retragere poate implica riscuri enorme.

[70] „Părintele" acestei teorii şi „ideologul" Uniunii Monetare Europene (UME) este canadianul Robert Mundell, răsplătit în anul 1999 cu Premiul Nobel pentru economie.

[71] „[...] teoria zonelor monetare optime a devenit una din teoriile economice cele mai noi şi mai pline de impact asupra proceselor care au loc în lume la acest început de mileniu III" (Silviu Cerna, *Teoria zonelor monetare optime*, Timişoara, Edit. Universităţii de Vest, 2006, p. 19–20).

[72] Vezi: *Divergenţele economice clatină şi Uniunea Monetară*, „Capital", 9 iunie 2005; Călin Stoica Diaconovici, *Uniunea Monetară Europeană, în pericol*, „Evenimentul zilei", 21 septembrie 2006 (http://www.evz.ro/article.php?artid=272914);

[73] Vezi Cristian Groza, *Uniunea monetară a ţărilor arabe, în impas*, „Ziarul financiar", nr. 2032 din 12 decembrie 2006, p. 11.

[74] Vezi Cătălin Barbu, *Uniunea monetară asiatică*, „Cadran politic", nr. 38 (http://www. cadranpolitic.ro/view_ article.asp?item=877&item=Uniunea_monetară_asiatică).